

EN HISTORISK TILLBAKABLICK

DET VAR SÅ DET BÖRJADE...

En höstdag år 1924 promenerade konstnären och grafikern Gabriel Burmeister på en gata i Göteborg. Han passerade en antikvitetshandel där han i skyltfönstret fick syn på en gyllenbrun tekanna och i dess botten fanns instämplat namnet "Tillinge".

Gabriel Burmeister - med ett förflutet som konstnärlig ledare för först Uppsala-Ekeby och därefter Bobergs Fajansfabrik i Gävle - strävade efter att skaffa sig en egen verksamhet och var sedan länge på jakt efter något lämpligt objekt. Namnet "Tillinge" sade honom ingenting. Närmare efterforskning gav vid handen att tekannen tillverkats i Timmernabben - eller Tillinge Nabbe som det då hette - vid Smålands ostkust någon gång i slutet av 1800-talet. Efter ett besök i Timmernabben inköpte Gabriel Burmeister de nedlagda fabrikslokalerna och på hösten år 1925 påbörjades på nytt en blygsam tillverkning med hjälp av den arbetarstam som redan fanns tillgänglig på platsen. Med Gabriel till Timmernabben flyttade från Bobergs Fajansfabrik även den skicklige dekoratören Hjalmar Dahl som verkade på bruket ända till sin död 1953.

Gabriel Burmeister hade redan tio år tidigare börjat intressera sig för s.k. äkta fajans d.v.s. en högkonstnärlig produkt vilket skiljer sig från porslinet genom att den är utförd av röd eller gul lera och med en glasyr som gjorts mer eller mindre ogenomskinlig med hjälp av tennoxid vilket möjliggjorde dekorerings i en mångfald färger.

Tillverkningsmetoden hade varit glömd i mer än 100 år, då Burmeister började studera och även i en egen experimentverkstad pröva de gamla tillverkningsmetoderna efter recept som funnits kvar i avsikt att framställa en modern svensk tillverkning av äkta fajans.

TILLINGE EPOKEN

– FRÅN 1800-TAL TILL 1900-TAL

En ung bornholmare vid namn Hentrik Lorenzen Hammer var i mitten av 1800-talet färdig med sina studier i skeppsbyggeri i Köpenhamn. Som många andra danska skeppsbyggare sökte han sin lycka i Sverige och år 1857 finner vi honom i Timmernabben där han anlade ett mindre varv. Efter några år fann han emellertid konkurrensen besvärande från andra varv längs den svenska kusten. Varje större plats vid havet med självaktning hade på segelskutornas tid ett skeppsvarv och konkurrensen var stenhård.

På hans hemö Bornholm fanns sedan gammalt en omfattande keramisk tillverkning längs den småländska kusten fanns ingen sådan tillverkning. Hammer som var en praktisk man sadlade om, avyttrade skeppsvärvet, och vidtalade några keramiskt kunniga bornholmare, däribland Carl Dam som ingick ett kompanjonskap med Hammer, att flytta till Sverige och började 1859 tillverka lergods i en nyuppförd liten fabrik vid namn "Tillinge Fayence & Terracotta Fabrique" i Timmernabben. De båda kompanjonerna började nu så försiktigt med en mindre försöksverksamhet som slog väl ut. Det gods som framställdes av den karaktäristiska gula bornholmsleran, vilken fraktades till Timmernabben på de Hammerska skutorna, blev mycket uppskattat och de färdiga produkterna såldes via gårdfarihandlare, eller sändes med hästskjuts till Kalmar för vidare befordran ut över landet.

Hammer ville genast utöka verksamheten genom att antingen bygga en större fabrik i Timmernabben, eller starta en filial i Oscarshamn. Det blev det senare - "Oscarshamns Fayence Fabrique" som efter diverse turer kom i Carl Dams ägo. Hammer byggde med andra intressenter en ny större fabrik i Timmernabben - "Tillinge Nya Fabrique" som stod klar år 1865 med en stor väderkvarn för fabriken drift.

Den ny järnvägens framdragning tvingade senare Carl Dam att lägga ner Oscarshamnsfabriken som istället flyttade verksamheten till Boda ca. 5 km från Timmernabben.

Den vara som framställdes vid de båda smålandsfabrikerna är närmare att anse som ett slags finare lergods, en "Wedgewood"-vara av den typ som i mitten av 1800-talet var oerhört populär över hela Europa.

Utgångsmaterialet var den järnfria bornholmsleran som antog efter bränning och glasering en vacker gulbrun färg. På de modeller som drejades eller formades av denna lera anbringades vanligtvis ornamental utsmyckningar av holländsk piplera.

Man tillverkade vid båda fabrikerna, som nu var konkurrenter, ett ofta vackert gods, särskilt då man betänker den låga ståndpunkt den keramiska verksamheten inom vårt land intog under 1800-talet. Modellerna var mestadels fria efterbildningar efter särskilt engelska modeller i empirestil. Därtill kom, som en särskild specialstil vid båda fabrikerna skålar och fat i ett vackert och tekniskt sett svårutfört flätverk, vilket i stilhänseende hänförde sig till förebilder från rokokotiden.

De båda tvillingfabrikernas glansperiod varade i ca. 50 år. En ny tid hade kommit med nya stilarter och en ny teknik. De gamla fabrikerna hade svårt att lägga om sin tillverkning efter den nya tidens krav. Under mitten av första världskriget lades fabriken i Timmernabben ner och fabriken i Boda drevs till 1932.

Efter ett besök i Timmernabben inköpte konstnären Gabriel Burmeister 1925 de nedlagda fabrikslokalerna och startade sin egen verksamhet - Gabriel Fajans Verken.

GABRIEL BURMEISTER

(1886-1946)

KONSTNÄR, GRAFIKER, KERAMIKER

Gabriel Burmeister föddes i Karlshamn. Hans föräldrar var trävaruhandlare Henrik Burmeister och Elin född Hedberg. Familjen flyttade vid sekelskiftet till Stockholm.

Gabriel Burmeister studerade på Tekniska skolan 1905-1906. Han reste därefter på stipendiemedel till Frankrike och studerade bland annat på Akademie Colarossi i Paris för Christian Krogh. Han fortsatte sina studier till målare och grafiker i Stuttgart 1908 för A. Hölzel. År 1908-1912 gick han på konstakademien, Grafiska avdelningen och dess etsningsskola i Stockholm där Axel Tallberg var lärare.

Gabriel Burmeister var en av de målare som bildade gruppen "De unga" 1907. Det var elever från konstnärsförbundets skola, Zahrtmanns skola och Academie Colarossi i Paris. Han debuterade 1909 på dera första utställning. År 1910 var Gabriel Burmeister med om att starta det Grafiska Sällskapet. Han reste till Italien 1913 för vidare studier. Han gifte sig med Dagmar Rosander 1915. Första gången Gabriel Burmeister kom i kontakt med lergods var samma år på en liten verkstad i Eksjö.

Tillsammans med Edvin Ollers och Harald Östergren startade han en verkstad år 1920 i Vittinge. Till Uppsala-Ekeby kom han 1921-1922 som konstnärlig ledare. Det gods som Gabriel Burmeister lanserade på Uppsala-Ekeby kallades Gabrielfajans. Efter året på Uppsala-Ekeby blev Gabriel Burmeister anställd 1922 på Bobergs Fajans AB i Gävle. Han samarbetade med andra konstnärer dels med formgivning dels med dekorer. Hans dekorer var påverkade av både av barock- och rokokostilarnas mönster och ibland rena genrestycken. I början av 20-talet var Gabriel dessutom verksam vid Boda och Målerås glasbruk där han mestadels arbetade med färgat glas.

År 1923 grundade han konstförlaget Grafia med eget tryckeri och Svensk Konsthandel, Wallingatan 33, Stockholm. Han tryckte litografier till många av sina konstnärsvänner bl.a. Albert Engström, Einar Nerman och Emil Johansson-Thor. Konstnärerna lämnade en del av upplagan som betalning, vilken såldes av konstförlaget Grafia och Svensk Konsthandel. Konstförlaget Grafia ställde 1925 ut på Parisutställningen några fajanser, vilka fick en bronsmedalj. De hade komponerats tillsammans med Allan Ebeling och målats av Hjalmar Dahl på Bobergs.

Gabriel Burmeister hade dock länge velat på nytt skaffa sig en egen keramikverkstad och såg sig om efter ett lämpligt objekt. I Göteborg i en antikvitetssaffär såg han en gul tekanna märkt "Tillinge", som han köpte. Detta förde honom till Timmernabben där han 1925 övertog dem nedlagda Tillingefabriken och startade sin egen verksamhet - Gabriel Fajans Verken. Efter endast 5 verksamma år - 1930 - totalförstörde en brand lokalerna vilka omgäende återuppfördes.

1930-talet innebar svåra år med hänsynslös konkurrens från främst Tyskland som var i behov av utländskt kapital för sin upprustning. År 1939 brann fabriken ner en andra gång men återuppfördes och utvidgades omedelbart nu i ett modernare skick med tidsenliga maskiner och ugnar.

Krigstidens svårigheter kännetecknades i huvudsak av bristen på importerade råmaterial. Glasyrer och färger som tidigare köpts utomlands måste under krigsåren egentillverkas. En avgörande insats under denna tid gjorde brukets tekniske ledare - Bull Lidbeck - som förutom sin keramiska utbildning även var praktisk och konstnärligt kunnig och mycket delaktig i den fortsatta utvecklingen under 50-60 och 70-talen. Gabriel Burmeister ledde företaget till några år före sin död 1946 varefter hans söner övertog ledarskapet.

Bland många konstnärer som under årens lopp arbetat vid fabriken kan nämnas Hjalmar Dahl, Erik Lagerqvist, Eke Bjeren, Kjell Blomberg, Arne Asp, Gunilla Eriksson, Kjell Andersson m.fl. Dagens konstnärlige ledare sedan början av 1980-talet är Ingegärd Burmeister. Sedan år 1984 leds företaget av tredje generationen Burmeister som under denna tid även startat en omfattande tillverkning av specialkakel för den moderna svenska kakelugnsindustrin

Gabriel Keramik AB

380 52 Timmernabben

Tel: 0499-233 00

Fax: 0499-234 90

E-post: info@gabriel-keramik.se

Internet: www.gabriel-keramik.se